

Gre v to smer naša sedanja ustavna razprava? Žal, ne. Mislim, da republiška ustavna komisija in republiška skupščina vztrajata v svoji izhodiščni napaki, da se tudi sami jasno in nedvoumno in opredelita, katere predlagane spremembe, ki dobivajo večinsko podporo v Jugoslaviji, so take, da so naperjene proti že doseženi republiški suverenosti in nacionalni samobitnosti in jih nihče med nami nima pravice sprejeti, tudi ustavna komisija ne, pa tudi skupščina ne, ki je sicer najvišje republiško predstavniško telo, vendar odgovorno svojemu narodu. O zahtevah po paketnem sprejemanju amandmajev pa se sploh ne bi smeli pogovarjati, saj pomeni *contradictio in adjecto* sleherne demokracije. Paketno sprejemanje, ko gre za ustavo, bi bilo možno samo, če bi bilo poprej doseženo popolno soglasje ob slehernem členu in bi bil končni sprejem celote le še manifestativno potrdilo že dogovorjenega.

Javna razprava o ustavnih spremembah mora vsaj v tem zadnjem obdobju stopiti v novo kvaliteto, stvari morajo biti jasne in odločitve nedvoumne. Še je čas, vendar ne več mnogo.

C. Z.

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V 12. številki beograjske Književnosti objavlja Taras Kermauner peto nadaljevanje svojih zapisov z naslovom *Dialog o razlikovanju*. Tema tokratnega nadaljevanja je različna – sega od Kermaunerjevih spominov na snemanje kratkega filma o Edvardu Kocbeku, kar je oblast dovolila šele po Kocbekovi smrti, čeprav se je Kermaunerjev scenarij opiral v prvi vrsti na Kocbekova pričevanja, do njegovih predavanj o Kocbeku v Trstu. Tine Hribar je za rubriko Dokumenti prispeval razmišljanje o literaturi in narodnosti, pri tem pa vzporeja Joycea, Kafko in Sofoklesa. O literaturi kot področju etničnega piše Andrej Brvar in s tem v zvezi tudi omenja konec ali pa morebitno obnovev prešernovske strukture v slovenski književnosti. Pri tem med drugim komentira nekatere poglede in dvome dela mlajšega rodu v zvezi s tem, ali je mogoče danes še ustrezno prebirati *Martina Krpana*, *Desetega brata*, ali recimo Stritarjeve in Gregorčičeve pesmi, pa celo Prešernove poezije, ki naj bi se zaprle same vase. Vsa tri besedila je prevedla Miljenka Vitezović. Vendar je morda – vsaj za nas – bolj zanimiv Miloš Bandić,

ki se je v prispevku o izhodiščih in strukturi lirizma v sonetih Franceta Prešerna spomnil stoštiridesetletnice izida Prešernovih *Pesmi*. Ta je, drugače, kot beremo v Brvarjevi razpravi, med drugim zapisal: »V revolucionarni romantiki našega povojnega časa je bila Prešernova romantika nova, svetla, dragocena resničnost. In kakšna je v pristem spominjanju potem leta ostala. Zato ni bilo malo negotovosti in bojazni v pričakovanju: kaj nam bo danes prineslo novo srečanje in novo prebiranje Prešernove poezije in njegovih sonetov? Toda ta nelagodnost je bila, kot se zdi, brez razloga: kajti tudi to pot je Prešeren izkazal svojo pesniško moč in veličino, še več, nemara je bolj kot kdajkoli poprej njegova poezija za nas po tolikih izkušnjah, peripetijah in prodorih moderne poezije do današnjih dni ohranila svojo v presežnost naravno imanentnost, svoj pristen, privlačen sijaj, vznemirljiv vir in globino življenjskega in umetniškega diha in giba.« piše v uvodnem delu svojega eseja, objavljenega v Književnosti, poznavalec slovenske poezije Miloš I. Bandić.

*

Dvojna številka (4–5) novosadskega časopisa *Scena* prinaša pregled predstav

z dvaintridesetega Sterijevega pozorja spod peresa Dušana Popovića, ki ocenjuje nekatere predstave. Za Cankarjevo dramo *Za narodov blagor*, ki jo je uprizorilo Slovensko stalno gledališče iz Trsta v režiji Dušana Jovanovića, je med drugim zapisal: »Jovanović ni veliko dosegel, ko je prikazal Cankarjevo delo, prekrojeno s svojimi občutenji in videnji, ki so drugačna od dramatikovih. Zato bi bilo literarno bolj pošteno, da bi se ob Cankarju podpisal kot soavtor, dramatičar ali prirejevalec drame, napisane pred skoraj devetimi desetletji, in s tem prevzel svoj del odgovornosti za tisto, kar je opravil sam.« O Grumovem *Dogodku v mestu Gogi*, ki ga je režirala Meta Hočevar, zaigralo pa slovensko narodno gledališče iz Ljubljane, je zapisal tole: »Esteticizem in perfekcionizem, ki sta izstopila v vseh prvinah te predstave, vendarle nista mogla stopiti v dogodek, celo ne tako polovičen, kakršen se je primeril v Gogi. Ostalo je spoštovanje do vrhunskega profesionalizma in začudenje, za kaj je predstava vendarle delovala hladno in nemo.« Dalibor Foretić je prispeval zapiske v spominsko knjigo nagajencev. Napisal jih je tudi Dušanu Jovanoviću, Silvi Čušin in Borisu Cavazzu. »Od dekletca Olge v Partljičevem *Kulaku* prek do srca presilno ranjene Ljubice v Jančarjevem *Valčku*,« piše Dalibor Foretić, »se je Silva Čušin v Grumovi *Gogi* razrasla do čudne, nežne, ranljive erotičnosti.« O Cavazzu pa je zapisal: »Spoznal sem veliko igralcev, ki so dosegali moč svoje fizične izraznosti s popolno psihično uravnovešenostjo, toda nikoli nisem srečal igralca, ki bi kakor Cavazza svojemu psihofizičnemu aparatu tako demonično zaukazal popoln razcep.« Dalibor Foretić piše tudi o predstavi Shakespeareove drame *Rihard III.*, ki jo je v Narodnem pozorišču režiral Ljubiša Ristić, ter o drami Mihaila Bulgakova *Gospod de Molière*, ki jo je v splitskem Hrvatskem narodnem kazališču režiral Ivica Kunčević. Lahko si preberemo tudi pismo Tonetu Partljiču, v katerem Jovica Pavić navaja nekaj spodrseljavev, ki naj bi

jih bil Partljič zagrešil v prešnji številki pri omenjanju dogajanj ob pripravah predstave *Metastabilni graal*. V tej številki Scene so še prispevki Vasja Predana, Andreja Inkreta, Smiljana Samca in Janeza Povšeta. Dušan Jovanović pa objavlja dramo *Viktor ali Dan mladosti*, napisano na temo Vitracovega dramskega dela *Viktor ali otroci na oblasti*.

*

V dvojni številki skopskih Razgledov (8–9) objavlja Živko Čingo dramo v sedmih dejanjih z naslovom *Obrazi*. V razdelku Kritiški drobci piše Eftim Kletnikov o Minattijevih izbranih pesmih z naslovom *Bolečina nedoživetega*, ki jih je v makedonščino prepesnil Mateja Matevski. V oceni z naslovom *Poezija o žalosti in vedrosti bivanja* je Eftim Kletnikov med drugim zapisal: »Poezija tega pesnika ni vpadljiva, ne prilega se mu pridobitveni okus trenutka niti ne potuhnjena čud kritikov, ki danes od poezije terjajo nekakšno uporabno aktualnost in modernost, pri tem pa pogosto ne dojamemo bistva pesmi. Ta poezija je daleč od tega, zvesta je sama sebi, z zadržanim in globokim ritmom, z iskrenostjo, ki izvira iz skrivnostnosti bivanja, in nenehno prevzetostjo pesnika nad svetom. Taki poeziji pa čas nikoli ne mine, vselej ji teče. Za tiste, ki jim je slovenski jezik oddaljen, še preostane poudariti, da je Mateja Matevski Minattijeve pesmi izredno uspešno prepesnil, da jih je v melodiki in podobah odlično prelinil iz izvirnika v makedonski jezik«, piše med drugim Eftim Kletnikov. Samo Ordanoski je napisal sestavek z naslovom *Mlado odprto gledališče v čeljustih življenja* in v njem poroča tudi o dveh slovenskih gostovanjih. O Bettijevem *Zločinu na kozjem otoku*, ki ga je v Slovenskem mladinskem gledališču režiral Paolo Magelli, je med drugim zapisal: »Škoda je, da je Magelli dopustil, da se je predstava na trenutke nepotrebno razvlekla, s čimer sta za odtenek skaljena ne le ritmičnost dejanja, ampak tudi tisti ritem, ki ga vzpostavlja scena sama v odlični scenografiji Marina

Čuturila, katero je podprla glasba Lada Jakša«. O predstavi ljubljanskega Lutkovnega gledališča in koreodrame *Pogovori v hiši Karlštajn* pa je Sašo Ordanoski zapisal, da je »zanimiv poskus ustvariti svojevrsten ponotrnanjen hermetičen teater (s stihii pesnice Berte Bojetu), v katerem je širina zgoščenih izraznih igralških vlog postavljena v nasprotje omejenega, stisnjenege prostora za igro. V takšnem položaju so pesniška beseda, tišina, gibi ali krč na obrazih dveh umetnic še bolj poudarjeni, tako rekoč otipljivi,« piše med drugim Sašo Ordanoski v skopskih Razgledih.

*

V tretji številki stuttgartskega časopisa *Zeitschrift für Kulturaustausch* so prispevki o razmerjih med Indijo in nemškimi svetom, napisani s stališča utopije, pogleda v prihodnost in sedanje podobe. Tako piše na primer Wilhelm Halbfass o Heglu, Schellingu, Schopenhauerju in Indiji, namreč o vplivih indijske filozofije na njihovo filozofsko misel. Rolf Peter Sieferle piše o Indijcih in Arijcih v teoriji ras, pri tem pa ugotavlja tri razvojna obdobja te teorije, ki se ujemajo z ideološkimi naziranjii. Jürgen Lütt pa se sprašuje, če v nacionalnem socializmu ni morda indijskih korenin, in pri tem zasleduje, kako se je arijski mit prenesel s filozofskih na politična tla. Pri tem je razgrnil tudi nekaj jezikovnih izpeljav indogermanskega korena arya.

*

V 17. številki celovškega *Zvona* objavlja Alojz Rebula jesenski dnevnik iz leta 1968. V njem je mimogrede nanizal nekaj domiselnih zgodovinskih vzporejanj,

ki dobivajo v razmerju do današnjega časa dodatno razsežnost. Tudi uvodnik je Rebulov, elegantna označitev slovenstva, nadzemljepisne, vesoljne samobitnosti in v tej zvezi vloge krščanstva – spet v smislu vseslovenske, vesoljne Cerkve. V dvojezičnem razdelku je objavljeno dopisovanje budimpeštanskega profesorja Csaba Kissa z Mihaelom Kúzmíčem iz Ljubljane. Ponuja kratek pogled da doživljanje slovensko-madžarskega soselstva.

*

Dvanajsta številka bratislavskega časopisa *Slovenské pohl'ady* poroča o obisku dveh slovaških književnikov v Jugoslaviji, in sicer se je L'ubomir Feldek mudil v Vilenici, Štefan Strážay pa v Kanjiži. Štefan Strážay objavlja v tej številki tri svoje pesmi, Ján Tazberík pa je prispeval uvodno razmišljanje o literaturi v sistemu kulture.

*

V osmi številki vzhodnoberlinskega časopisa *Neue Deutsche Literatur* piše, da so Weiskopfovo nagrado, ki jo podeljuje vzhodnonemška Akademija umetnosti, podelili prevajalcu in esejistu Wernerju Creutzigerju, in sicer za njegove leposlovne prevode iz ruske in jugoslovanske književnosti. Med nagrajenci, ki so dobili nagrado za približevanje tujega pripovedništva nemškemu bralcu, pa je Barbara Antkowiak; nagradili so jo za prevod romana Veljka Barbierija *Nagrobni napis kraljevskega sladokusca* iz srbohrvaščine. V časopisu se med drugim pojavlja tudi izvleček iz pripovedi z naslovom *Deklica v kostanjevem drevesu*, ki bo izšla v Vzhodnem Berlinu pri mladinski knjižni založbi spod peresa Rainerja Kernldla.